

Stručni rad
Zaprimljeno: 23.2.2016.
UDK: 305

Aktivnosti Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske u suzbijanju diskriminacije LGBT osoba

Danijela Petković¹

Policijska akademija, Ravnateljstvo policije, MUP RH, Zagreb

Zlatka Kozjak Mikić

Zdravstveno učilište, Zagreb

Sažetak

Područje zaštite i promicanja ljudskih prava ugrađeno je u sve nastavne planove i programe Policijske akademije na svim razinama policijskog obrazovanja: temeljnog policijskog obrazovanja, specijalizacije, stručnog usavršavanja i osposobljavanja policijskih službenika te visokoškolskog policijskog obrazovanja. Republika Hrvatska još je 2005. godine iskazala spremnost da kao članica Organizacije za europsku sigurnost i suradnju (OESS) pojača napore u nastojanju da državnim službenicima, a napose policijskim službenicima osigura odgovarajuću izobrazbu u prepoznavanju, otkrivanju i reagiranju na zločine iz mržnje. To je i formalizirano potpisivanjem Memoranduma o razumijevanju između MUP-a RH i Ureda za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) u listopadu 2005. godine. Tako je hrvatska policija bila prva koja je prepoznala važnost edukacije u ovom području, a do danas je učinjen veliki iskorak, o čemu govori i činjenica da je do sada organizirano nekoliko studijskih posjeta Policijskoj akademiji i Ministarstvu unutarnjih poslova na temu edukacije policijskih službenika vezano uz suzbijanje zločina iz mržnje i suradnje s organizacijama civilnog društva, a često se ističe i kao primjer dobre prakse. Cilj ovog rada je dati pregled aktivnosti koje MUP RH kontinuirano i planski poduzima u suzbijanju diskriminacije LGBT osoba kao i u podizanju svijesti svih segmenata društva o ovoj problematici, kako samostalno tako i u suradnji s drugim državnim tijelima i nevladinim organizacijama.

Ključne riječi: LGBT osobe, zločin iz mržnje, policija, diskriminacija, predrasude

¹ Autor za korespondenciju: Danijela Petković, Policijska akademija, e-mail: dpetkovic@fkz.hr

UVOD

Diskriminacija uvijek predstavlja kršenje prava na jednako postupanje prema pojedincu ili skupini ljudi a država je ta koja mora svim svojim građanima osigurati mogućnost uživanja ljudskih prava i sloboda, u skladu s načelima međunarodne zajednice. Hrvatska je učinila značajan napredak u području zakonodavstva vezanog za suzbijanje diskriminacije i zločina iz mržnje. Osim niza zakona koji prepoznaju zabranu diskriminacije po osnovi spolne orijentacije, osobito je značajno bilo donošenje Protokola o postupanju u slučaju zločina iz mržnje² kao i osnivanje Radne skupine za praćenje zločina iz mržnje kojom koordinira Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH. Protokol ima za svrhu osigurati uvjete za djelotvoran i cjelovit rad nadležnih tijela koji sudjeluju u otkrivanju, postupanju i praćenju rezultata postupaka vođenih zbog zločina iz mržnje radi unaprjeđenja sustava praćenja zločina iz mržnje, ali i zaštitu žrtava i njenih temeljnih ljudskih prava zagarantiranih Ustavom RH i međunarodnim dokumentima. Radna skupina za praćenje zločina iz mržnje nastoji analizirati i pratiti implementaciju anti-diskriminacijskog zakonodavstva vezano za zločine iz mržnje, koordinirati prikupljanje podataka i međuinstitucionalnu suradnju u prevenciji zločina iz mržnje.

Zločini iz mržnje mogu biti kaznena djela (ali i prekršaji) manjih ili većih razmjera, mogu uključivati osobe ili imovinu, te jednu ili više žrtava. Ono što kazneno djelo zločina iz mržnje razlikuje od ostalih kaznenih djela jest motiv, a to je predrasuda prema pojedincu, skupini, članovima skupine, osobi za koju se pretpostavlja da pripada skupini (Peruzzi, 2015). Razliku čine i posljedice koje zločini iz mržnje, pa tako i oni počinjeni prema LGBT osobama (lezbijke, gejevi, biseksualne osobe, transrodne osobe), nose. Njihov učinak ne pogađa samo žrtvu, oni naprosto „zrače viktimizacijom“ i šire svoje djelovanje među žrtvama i odabranim zajednicama. Zločin iz mržnje počinjen prema određenoj LGBT osobi pogađa čitavu LGBT zajednicu. U slučaju zločina iz mržnje, žrtva je uvijek odabrana zajednica i zato takvo kazneno djelo zahtijeva promptnu reakciju policije u smislu pružanja podrške žrtvi i pogođenoj zajednici.

2 usvojen na 119. sjednici Vlade RH 2. travnja 2011.

Nažalost, homofobija je još uvijek prisutna u hrvatskom društvu, a pripadnici istospolne orijentacije često su izloženi verbalnom vrijeđanju i prijetnjama fizičkim nasiljem. Pokazuju to i rezultati istraživanja Agencije Europske unije za temeljna prava (FRA, 2014) provedenog tijekom 2012. godine u svim državama članicama, u kojem 68% anketiranih hrvatskih građana smatra da je diskriminacija vrlo raširena u svakodnevnom životu. Također, 60% anketiranih hrvatskih građana priznalo je da se osjećalo diskriminirano ili uznemiravano na osnovi seksualne orijentacije (FRA, 2014). Stoga je nužno kontinuirano raditi na podizanju svijesti o značaju zakonskog, institucionalnog i provedbenog okvira koji će pružiti adekvatnu zaštitu osoba drugačije seksualne orijentacije u hrvatskom društvu. To pretpostavlja profesionalnu i učinkovitu policiju koja drži do dostojanstva svakog građanina, koja prepoznaje te poštuje prava i slobode građana i koja je odlučna u namjeri da osudi svako nasilje te svaki oblik diskriminacije (Popov i sur. 2011).

Za ostvarenje ovog cilja potrebno je prepoznavanje i poznavanje problema u zajednici, što je moguće postići jedino stalnim educiranjem i senzibiliziranjem policije te kroz suradnju i komunikaciju policije s raznim društvenim subjektima, a osobito s LGBT zajednicom.

Jedan od važnih aspekata preventivnog rada jest i detektiranje stavova prema neheteroseksualnim osobama. Za bolji uvid i razumijevanje nisu dostatni samo rezultati stranih istraživanja. Potrebno je prikupiti i podatke istraživanjima u Hrvatskoj, jer su stavovi ovisni o širim društvenim, ekonomskim, obrazovnim i pravosudnim uvjetima. Stoga je s tom svrhom provedeno istraživanje u sektorima zdravstva i policije u Hrvatskoj (Kozjak Mikić i Petković, 2015). Istraživanjem je bilo obuhvaćeno 990 sudionika – učenika i zaposlenika iz različitih mjesta i gradova naše zemlje. Rezultati su pokazali da su prosječni stavovi prema istospolno orijentiranim osobama u području neutralnih, nešto pozitivniji prema istospolno orijentiranim ženama negoli prema istospolno orijentiranim muškarcima i te su razlike bile najveće kod srednjoškolskih mladića, bez obzira na sektor iz kojeg dolaze. Sudionice su imale pozitivniji stav u odnosu na muške sudionike, ali samo kad je objekt stava bila muška istospolno orijentirana osoba, dok razlike ovisno o rodu sudionika nisu bile nađene kad je objekt stava bila ženska istospolno orijentirana osoba. Sudionici iz sektora zdravstva imali su nešto pozitivniji stav prema ženama istospolne orijentacije u odnosu na sudionike iz sektora policije, ali je razlika, iako statistički značajna, bila zapravo mala. U stavovima prema muškim istospolno orijentiranim osobama nisu bile potvrđene razlike ovisno o sektoru. Zaposlenici su imali statistički

značajno pozitivnije stavove od učenika završnih razreda srednje škole kad je objekt stava muška istospolno orijentirana osoba, dok razlika nije bila nađena kad je objekt stava ženska istospolno orijentirana osoba. Najbolji samostalni prediktor stavova prema istospolno orijentiranim osobama bilo je uvjerenje sudionika o mogućnosti voljne kontrole i odabira vlastite seksualne orijentacije: viši stupanj uvjerenja da osoba ne može voljno utjecati na vlastitu orijentaciju povezan je s pozitivnijim stavom. Prethodni socijalni kontakt s osobom istospolne orijentacije, čak i sasvim površan, značajno je pridonosio pozitivnijem stavu prema toj skupini, dok je religioznost sudionika u skladu s crkvenim učenjem pridonosila negativnijim stavovima. Veličina mjesta gdje su sudionici proveli najveći dio života nije se pokazala statistički značajno povezana sa stavovima prema istospolno orijentiranim osobama.

Cilj ovog rada je pregled aktivnosti koje Ministarstvo unutarnjih poslova RH (u daljnjem tekstu MUP RH) poduzima u suzbijanju diskriminacije, a posebice prema LGBT osobama te dati primjere dobre prakse koje na tom planu poduzimaju neke države članice Europske unije.

EDUKACIJA POLICIJSKIH SLUŽBENIKA U SUZBIJANJU ZLOČINA IZ MRŽNJE

Područje zaštite i promicanja ljudskih prava ugrađeno je u nastavne planove i programe na svim razinama policijskog obrazovanja koje provodi Policijska akademija. Pri tome se inzistira na povezivanju normativnog dijela s praktičnim policijskim postupanjem, što je vidljivo iz Standardnih operativnih postupaka sačinjenih za četrnaest najčešćih situacija u kojima policijski službenici primjenjuju policijske ovlasti. Cilj njihova donošenja bio je ujednačiti postupanje policijskih službenika u svakodnevnom radu. Na ovaj način garantira se ujednačenost policijskog postupanja na svim razinama, što u konačnici znači da se ono što se uvježba u Policijskoj školi kao standard postupanja, na jednaki način primjenjuje u policijskom radu na terenu. Standardni operativni postupci su fleksibilni, te se ažuriraju sukladno zakonodavnim promjenama i uputama koje donosi Ravnateljstvo policije. Na taj način može se utjecati na područje primjene ljudskih prava i osigurati ujednačenost policijskog postupanja.

MUP RH prvi je u Hrvatskoj krenuo s obukom za suzbijanje zločina iz mržnje za svoje policijske službenike i to kroz Law Enforcement Officer Programme on Combating Hate Crime – LEOP on CHC (Program izobrazbe policijskih službenika za suzbijanje zločina iz mržnje) koji je OEES/ODIHR kao pilot projekt pokrenuo najprije u Španjolskoj i Mađarskoj, a tijekom 2006. godine i u Hrvatskoj. Vrijednost ovog Programa ponajviše leži u činjenici da je bio dizajniran, razvijen i proveden od strane policijskih službenika za policijske službenike. Dana 23. listopada 2006. u Dubrovniku je potpisan Memorandum o razumijevanju između MUP-a RH i ODIHR-a čime se Republika Hrvatska obvezala uvesti obuku o zločinu iz mržnje u okviru postojećeg nastavnog programa za policijske službenike.

Ciljevi programa bili su:

- podizanje razine svijesti policijskih službenika u identificiranju i učinkovitom reagiranju na zločine iz mržnje i s njima povezane incidente, kao i podizanje svijesti o zločinima iz mržnje u društvu općenito
- osiguranje specifičnih istražnih tehnika i metodologije za uspješno otkrivanje ovih kaznenih djela
- razmjenjivanje najbolje policijske prakse u prikupljanju i obradi podataka vezanih za ovu problematiku
- povećanje angažmana čitave zajednice u odgovoru na ova kaznena djela i njihovoj prevenciji
- osiguranje modela najboljeg policijskog menadžmenta utemeljenog na proaktivnom policijskom vođenju i učinkovitoj suradnji između policije i zajednice.

Nakon što je policijska službenica, nastavnica stručnih predmeta u Policijskoj školi završila obuku kao prvi nacionalni trener, Policijska akademija je navedeni program prilagodila i modificirala sukladno hrvatskoj zakonodavnoj i policijskoj praksi, te je od 2006. godine kroz obuku trenera ukupno educirano oko 50 policijskih službenika/multiplikatora. To su većinom bili policijski službenici iz linije rada terorizma, javnog reda, prevencije te nastavnici/instruktori Policijske akademije. Obukom je bilo obuhvaćano svih 20 policijskih uprava, a od početka izobrazbe inzistiralo se na međuinstitucionalnoj suradnji pa su u provedbu bili uključeni i predstavnici Ureda za ljudska prava

Vlade RH, Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija, predstavnici Državnog odvjetništva RH te predstavnici nevladinih LGBT udruga Iskorak - Centar za prava seksualnih i rodni manjina i Lezbijska grupa Kontra. Ove dvije udruge odabrane su prvenstveno zato što su 2006. godine uz podršku drugih organizacija civilnog društva, bile pokretači inicijative za izmjenu Kaznenog zakona kako bi se uvela pravna kvalifikacija "zločina iz mržnje". Kao predlagači zakonskih izmjena smatrali su da bi se posebnim definiranjem zločina iz mržnje olakšalo njegovo prepoznavanje i omogućilo efikasnije kažnjavanje te učinkovita odšteta osobama kojima su ta prava povrijeđena.

Trening je bio interaktivan, koncipiran na praktičnim vježbama, grupnom radu, diskusijama i igranju uloga. Dodani su novi sadržaji poput medijacije u zajednici kao modela preventivnog djelovanja policije, koji je danas sastavni dio edukacije policijskih službenika. Namjera je bila osposobiti policijske službenike za proaktivno djelovanje i prevenciju neželjenih i sigurnosno ugrožavajućih situacija kroz posredovanje u sukobima u zajednici, te stvaranje nove kvalitete odnosa i komunikacije na relaciji policijski službenici – građani i unutar same službe (kroz razvijanje socijalnih kompetencija).

Korišteni su stvarni primjeri iz policijske i sudske prakse, te primjeri simbola mržnje koji su internacionalni, ali i oni specifični za RH. Prevedeni su i izrađeni potrebni didaktički materijali poput Priručnika za trenere, a svoju pomoć pružili su i međunarodni eksperti, koji su govorili o iskustvima dobre prakse američke i britanske policije. Po prvi puta su u jednoj obuci za policiju sudjelovali predstavnici LGBT udruga (Iskorak i Kontra) i to kao treneri, a ovo pozitivno iskustvo postalo je redovita praksa kada je riječ o aktivnostima koje policija provodi na suzbijanju zločina iz mržnje.

Provedeni treninzi obuhvaćali su četiri cjeline:

Prva cjelina predstavljala je svojevrsni uvod u zločin iz mržnje a sadržavala je analizu konkretnih slučajeva te se bavila definiranjem i razumijevanjem zločina iz mržnje. Predstavnik DORH-a govorio je o problemu utvrđivanja motiva kod ovih kaznenih djela kao i potrebi koordinirane suradnje između policije i državnog odvjetništva. Govorilo se o socijalnoj psihologiji mržnje i tipologiji počinitelja ovih kaznenih djela a dan je i prikaz europskog i našeg kaznenog zakonodavstva.

Druga cjelina bila je posvećena policijskom postupanju u slučaju počinjenja kaznenog djela koje se može podvesti pod zločin iz mržnje. Naglasak je bio na specifičnim dokazima koji upućuju na eventualni zločin iz mržnje i postupanju sa žrtvama i svjedocima. Kroz vježbe i konkretne slučajeve raspravljalo se o dokazima koje policija može pronaći na mjestu počinjenja kaznenog djela, kako s njima postupati i kako ih sačuvati za potrebe kaznenog postupka. Prepoznavanje potencijalnih dokaza na mjestu događaja ključni je dio svake učinkovite kriminalističke obrade, a znanje, vještine i praksa policijskih službenika upućenih na mjesto događaja ključni su za identifikaciju i očuvanje dokaza. te postupanju sa žrtvama i svjedocima. Policijski službenici koji postupaju u konkretnom slučaju kada je počinjeno kazneno djelo iz mržnje moraju razumjeti učinak koji to ostavlja na žrtve i svjedoke. Standard policijskog postupanja ovdje se zasniva na tri čimbenika: sigurnosti, zaštiti i izjavama.

Treća cjelina bavila se simbolima mržnje, širenjem mržnje putem medija, istraživanjem i analizom grafita te organiziranim ekstremističkim skupinama i neformalnim skupinama koje svojim djelovanjem šire mržnju. Značenje simbola mržnje, njihovi međusobni odnosi te spektar simbola mržnje koje možemo naći kod organiziranih ekstremističkih skupina od presudne su važnosti za policijske službenike. Ukoliko ih policijski službenik ne prepozna, on neće na njih niti reagirati. Isključivo za potrebe treninga francuska žandarmerija izradila je datoteku simbola mržnje u kojoj se osim zemlje podrijetla samog simbola navodi i njegovo značenje, a sve zemlje sudionice Programa imaju obvezu dostaviti one simbole mržnje koji su karakteristični za pojedinu zemlju.

Četvrta cjelina istraživala je utjecaj zločina iz mržnje na zajednicu. Koristile su se metode iskustvenog, doživljajnog, interaktivnog i participativnog učenja. Treneri su dobili iskustveni uvid u vještine komuniciranja, principe uspješnog pregovaranja i medijaciju u zajednici. Govorilo se o ulozi i doprinosu nevladinih organizacija u suzbijanju zločina iz mržnje. Predstavnik londonske policije prikazao je na koji način policija pokušava suzbiti islamofobični zločin iz mržnje. Strategije koje se pritom koriste su: informiranje javnosti, seminari strateške razine za policiju, pokretanje viševjerskog foruma gradske policije za policijske službenike i civilne namještenike svih vjera, uvođenje viševjerskih molitvenih soba u svim policijskim postajama i zgradama u Londonu, razvijanje programa zajednice s ciljem pomoći lokalnim muslimanskim zajednicama.

ODIHR-ov Program revidiran je 2012. i pod nazivom TAHCLE (Training Against Hate Crimes for Law Enforcement – Obuka policijskih službenika o zločinima iz mržnje) provodi se u državama regije OESS-a. Hrvatski policijski službenici sudjeluju kao eksperti i treneri u njegovoj provedbi i tako pružaju stručnu pomoć državama u regiji OESS-a.

Ministarstvo unutarnjih poslova provodi Program izobrazbe policijskih službenika za suzbijanje zločina iz mržnje kroz:

- nastavne sadržaje unutar Programa srednjoškolskog obrazovanja odraslih za zanimanje policajac/policajka (temeljno policijsko obrazovanje)
- specijalističke tečajeve koji se provode u okviru Službe za stručno usavršavanje i specijalizaciju Policijske akademije (tečaj granične policije, tečaj za kontakt policajce, tečaj za kriminalističke tehničare, temeljni prometni tečaj)
- dopunsko stručno usavršavanje koje se provodi po svim policijskim upravama (od strane multiplikatora)
- predavanja i okrugle stolove na kojima sudjeluju treneri i multiplikatori;
- suradnju s relevantnim državnim tijelima: državnim odvjetništvom, Vladinim uredom za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, Ministarstvom pravosuđa, sudovima, Ministarstvom vanjskih i europskih poslova, Pučkim i specijaliziranim pravobraniteljima, i to osobito u prikupljanju, obradi i razmjeni podataka
- suradnju s organizacijama civilnog društva
- sudjelovanje nacionalnih trenera koji su kao eksperti za zločine iz mržnje uključeni u implementaciju Programa u drugim zemljama OESS-a.

Na ovaj način policija se zajedno s ostalim zainteresiranim dionicima suprotstavlja predrasudama što je moguće samo zajedničkim aktivnostima i kontinuiranim podizanjem svijesti o takvim neprihvatljivim ponašanjima. Svatko uči o predrasudama preko svoje obitelji, prijatelja, nastavnika i društva u cjelini. Utjehu pruža činjenica da ukoliko predrasude mogu biti naučene, isto tako se može naučiti i tolerancija (Gerstenfeld, 2013). Predrasude mogu dovesti do diskriminacije a policijski

službenici mogu svesti negativne učinke predrasuda i mržnje na najmanju moguću mjeru tako da se bave žrtvama i njihovim odnosom prema potencijalnim partnerima u zajednici i saveznicima u borbi protiv zločina iz mržnje.

OSTALE AKTIVNOSTI MUP-A NA SUZBIJANJU ZLOČINA IZ MRŽNJE

Paralelno s opisanim aktivnostima, policija je poduzela brojne mjere u cilju jačanja svojih administrativnih i operativnih kapaciteta u prevenciji i suzbijanju svih oblika nasilja i zločina iz mržnje. U tom smislu policija prikuplja informacije, provodi kriminalistička istraživanja i prijavljuje osobe koje su počinile kaznena djela zločina iz mržnje ili prekršaje te prikuplja obavijesti o skupinama, pripadnicima skupina i pojedincima koji u svom djelovanju iskazuju sklonost činjenju kaznenih djela, odnosno prekršaja koji se mogu karakterizirati kao zločin iz mržnje.

Ministarstvo unutarnjih poslova naložilo je svim ustrojstvenim jedinicama sustavno praćenje ove problematike i poduzimanje mjera kako bi se prevenirali događaji koji upućuju na zločine iz mržnje. Ravnatelj policije donio je 2006. godine Naputak kojim je precizno utvrđen način postupanja i prikupljanja podataka vezano za zločine iz mržnje, čime je stvoren nužni kontekstualni okvir postupanja policije u takvim slučajevima.

Obveze MUP-a sukladno Protokolu o postupanju u slučaju zločina iz mržnje (2011) regulirane su člancima od 5. do 7. iz kojih proizlazi obveza policije da poduzima mjere u svrhu zaštite žrtava zločina iz mržnje, suzbijanja zločina iz mržnje i sprječavanja širenja mržnje prema osobama zbog njihove rase, boje kože, spola, spolne orijentacije, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovine, rođenja, naobrazbe, društvenog položaja, dobi, zdravstvenog statusa i drugih osobina.

Vezano za uspostavu sustava praćenja zločina iz mržnje (track record), Ravnateljstvo policije izradilo je sustav praćenja predmeta kvalificiranih kao zločini iz mržnje od trenutka prijavljivanja,

pa do izricanja pravomoćne presude. Sustav se ažurira svaki put kada se dođe do saznanja o novim, bitnim činjenicama važnim za postupak (npr. odbačaj kaznene prijave, podnošenje optužnog prijedloga od strane državnog odvjetništva, donošenje presude u kaznenom ili prekršajnom postupku i slično). Ovaj način praćenja u Informacijskom sustavu MUP-a omogućava pregled stanja po zločinima iz mržnje počevši od ukupnog broja zabilježenih događaja, broja kaznenih djela i prekršaja, pretraživanja po motivu i drugim parametrima. Sustav nije predviđen samo za evidentiranje i praćenje događaja, već predstavlja i svojevrsnu kontrolu nad provođenjem policijskih postupanja od strane viših ustrojstvenih jedinica linije rada koje u svakom trenutku mogu reagirati ukoliko se uoči da je to potrebno.

Podaci MUP-a o kaznenim djelima počinjenim iz mržnje za razdoblje od 2011. do 2015. godine su slijedeći: u 2011. godini zabilježeno je 57 kaznenih djela zločina iz mržnje, od čega 45 otpada na mržnju zbog spolne orijentacije, 10 na nacionalnu/etničku mržnju, 2 na ostalo. Povećani broj zločina iz mržnje po osnovi spolne orijentacije vezan je uz održavanje prvog Gay Pride (Povorke ponosa) u Splitu. U 2012. godini MUP je registrirao 26 zločina iz mržnje od čega 10 vezano uz nacionalnu, 3 uz rasnu mržnju a 2 uz mržnju zbog spolne orijentacije. U 2013. godini registrirano je 35 zločina iz mržnje, 29 zbog nacionalne mržnje, 2 po osnovi seksualne orijentacije i 1 slučaj rasne mržnje. U 2014. su zabilježena 22 zločina iz mržnje od čega je 15 vezano uz nacionalnost, 5 uz veličanje nacizma i ustaštva a 2 uz mržnju zbog seksualne orijentacije. 2015. godine MUP bilježi 24 zločina iz mržnje od čega 18 otpada na nacionalnu, 5 na mržnju zbog seksualne orijentacije i 1 na rasnu mržnju. Temeljem iznesenih podataka može se zaključiti da je netrpeljivost zbog nacionalne pripadnosti još uvijek dominantan motiv počinjenja zločina iz mržnje u Hrvatskoj.

Važno je istaknuti da se problematika zločina iz mržnje prema LGBT osobama prati s jednakom pozornošću kao i problematika zločina iz mržnje prema drugim skupinama i pojedincima. Međutim, u cilju približavanja navedene problematike policijskim službenicima, Policijska akademija i Ravnateljstvo policije ostvarili su odličnu suradnju s nevladinim udrugama koje promiču prava LGBT osoba, kroz njihovo sudjelovanje u edukaciji policijskih službenika. Jednako tako LGBT aktivisti surađuju s policijom u provedbi svojih aktivnosti koje su usmjerene na prevenciju zločina iz mržnje prema LGBT osobama.

Kada je riječ o prikupljanju i praćenju podataka o zločinima iz mržnje, krajnji cilj njihovog prikupljanja jest da donositeljima odluka pruži informacije koje su im potrebne za njihovo donošenje i razvijanje dobro osmišljenih politika. Takvi podaci trebaju uključivati broj počinjenih kaznenih djela, broj kaznenih djela prijavljenih policiji, koje su skupine ciljano odabrane kao žrtve, broj kaznenih djela koja su uspješno procesuirana, podatke o presudama. Naposljetku, ove informacije mogu biti korištene kako bi se analitičkim praćenjem razlika vezano za vrste kaznenih djela i pogođene skupine, razvile učinkovite politike i identificirali raskoraci između zakonodavstva i politika (Hate Crime Data Collection and Monitoring Mechanisms, 2014).

SURADNJA POLICIJE S ORGANIZACIJAMA CIVILNOG DRUŠTVA

Ova suradnja započela je kako je prethodno rečeno, 2006. godine tijekom provođenja prvog treninga za trenere za zločine iz mržnje u kojem su sudjelovali aktivisti LGBT udruga Iskorak i Kontra. Naglasak je stavljen na ulogu nevladinih organizacija u suzbijanju zločina iz mržnje koja je moguća na više razina: opservacijsko-istraživačkoj; u prijavljivanju kaznenih djela i prekršaja; u očuvanju i prikupljanju dokaza; na savjetodavnoj razini; u radu sa žrtvom te kroz rehabilitaciju počinitelja. Kada je riječ o opservacijsko-istraživačkoj razini, LGBT udruge mogu pomoći u praćenju incidenta kaznenih djela motiviranih mržnjom i izradi izvješća, prikupljanju podataka o neprijavljenim i neprocesuiranim djelima, istraživanju fenomenologije mržnjom motiviranih delikata, praćenju provedbe zakonskih odredbi u vezi zločina iz mržnje i istraživanju sudske prakse i rada pravosudnih tijela. Kod prijavljivanja kaznenih djela, pomoć može biti dobrodošla naročito u situaciji kada žrtva nema povjerenja i ne želi surađivati s policijom. U očuvanju i prikupljanju dokaza dobrodošla pomoć nadležnim tijelima može biti u pronalaženju svjedoka, pronalaženju i očuvanju dokaza na računalnim serverima u vlasništvu nevladinih udruga u slučaju počinjenja kaznenog djela putem interneta, te na druge slične načine. Naročito je važna suradnja kroz rad sa žrtvom kada LGBT aktivisti mogu pomoći u ohrabrivanju žrtve da prijavi kazneno djelo te prilikom obavljanja razgovora s njom. U rehabilitaciji počinitelja pak važnu ulogu može imati organizacija predavanja i radionica

za počinitelje te prilikom izvršavanja rada za opće dobro u primjerice nekoj od organizacija za zaštitu ljudskih prava.

Stoga je i u suradnji s policijom potrebno staviti naglasak na uspostavu komunikacije s educiranim policijskim službenicima, izgradnju platforme zajedničkog djelovanja u prevenciji zločina iz mržnje i poboljšanju suradnje između organizacija civilnog društva i policije u otkrivanju zločina iz mržnje i njihovom procesuiranju.

Nakon provedenih treninga za policijske službenike suradnja s nevladinim udrugama nastavila se, posebice u području suzbijanja diskriminacije po osnovama spolne orijentacije, rodnog identiteta i izražavanja. Tako je u sklopu projekta PROGRESS „Zajedno protiv diskriminacije LGBTIQ osoba“ kojeg je financirala Europska Unija a kojeg su zajedno provodile organizacije Domino (Queer Zagreb), Zagreb Pride i Centar za mirovne studije, u Policijskoj akademiji, u lipnju 2011. godine, održana edukacija za polaznike Programa obrazovanja odraslih za zanimanje policajac (ukupno 200). Teme koje su bile predmet edukacije obuhvaćale su:

- Uvod u LGBT terminologiju
- Uvod u LGBTIQ prava kao ljudska prava
- Postupanje sa žrtvama zločina iz mržnje protiv LGBT osoba
- Zločin iz mržnje protiv LGBT osoba
- Suradnja policijskih službenika/ica s organizacijama civilnog društva i LGBT udrugama.

Govoreći o seksualno i rodno uvjetovanom nasilju važno je usvojiti terminologiju kako bi se u postupanju sa žrtvama i svjedocima nasilja koristili korektni i neuvredljivi termini. Cilj jest osvještavanje o korektnoj terminologiji, kao i usvajanje znanja za korištenje tih termina u praksi. Kroz pristup promicanja demokracije i ljudskih prava te sloboda, budući policajci su dobili uvid u LGBT prava u kontekstu temeljnih ljudskih prava, kako ih smjestiti u pripadajući okvir, te kako osvijestiti posebnosti LGBT problematike. Radilo se na osvještavanju ključne uloge policijskih službenika, kako za žrtvu nasilja, tako i za pokretanje daljnjeg postupka, kao i na produbljivanju znanja o postupanju sa žrtvama LGBT nasilja kroz primjerenu komunikaciju te pružanje odgovarajuće skrbi. Sudionici

su dobili uvid u zakonsku osnovu zločina iz mržnje, kako ih prepoznati i kako se uputiti u pisanje kaznenih prijava. Raspravljalo se o načinima suradnje kao i mogućim poteškoćama i nedoumicama. Edukacija je provedena kroz interaktivne radionice u kojima su sudjelovali aktivisti navedenih udruga te psiholozi i odvjetnici s kojima navedene udruge surađuju.

Kako je Ministarstvo unutarnjih poslova svojim nalogima propisalo, u slučaju povećanja broja zločina iz mržnje, potrebno je žurno poduzeti pojačane mjere i radnje u cilju sprječavanja daljnjih incidenata, utvrđivanja i procesuiranja počinitelja i zaštite pripadnika ugrožene skupine. Tako je nakon nemilih događaja tijekom Povorke ponosa u Splitu, 11. lipnja 2011., kada je kazneno prijavljeno 24 osoba za 44 kaznena djela te 62 osobe zbog počinjenja 103 prekršaja, PU split-sko-dalmatinska poduzela konkretne mjere. U studenom je održana edukacija policijskih službenika te uprave (ukupno 36) vezano za zločine iz mržnje prema LGBT osobama, od strane tima Centra za mirovne studije, na sličan način kao i u Policijskoj akademiji. Također, tijekom provođenja edukacija u Policijskoj akademiji i po policijskim upravama, policijskim službenicima dijele se priručnici o suzbijanju nasilja protiv LGBT osoba i o postupanju u slučajevima zločina iz mržnje namijenjeni policijskim službenicima.

Podizanje svijesti i informiranje policijskih službenika nastavilo se i kroz tekstove koje je Udruga Zagreb Pride objavila tijekom 2011. godine u mjesečnom izdanju glasila MUP-a „Mir, ugled, povjerenje“, a ta suradnja nastavila se i narednih godina.

Čest oblik suradnje predstavlja zajedničko sudjelovanje na konferencijama, seminarima, okruglim stolovima, posvećenim suzbijanju diskriminacije i pravima LGBT osoba. Tako su predstavnici Policijske akademije sudjelovali na konferencijama ILGA-Europe (The European Region of the International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans & Intersex Association – Međunarodna organizacija LGBT udruga) u prosincu 2011. godine u Hagu, Nizozemska, pod nazivom „Joining forces to combat homophobic and transphobic violence“ (Udruženim snagama u borbi protiv homofobičnog i transfobičnog nasilja), kao i u listopadu 2013. godine u Zagrebu pod nazivom „Family matters! Reaching out to hearts and minds“ (Obitelj je bitna! Doprijeti do srca i uma). Zajedno s koordinаторom udruge Iskorak, predstavnica Policijske akademije sudjelovala je na međunarodnom seminaru o policijskom treningu posvećenom LGBT pitanjima, održanom u Budvi, Crna Gora, u prosincu 2012.

kada su predstavljena hrvatska iskustva u suzbijanju zločina iz mržnje, modaliteti dobre suradnje između LGBT udruga i policije te aktivnosti koje RH poduzima na planu suzbijanja i borbe protiv zločina iz mržnje.

U sklopu projekta „Zajedno za LGBT ravnopravnost“ kojeg je financirao grad Zagreb, organizacije Zagreb Pride i Centar za mirovne studije provele su pet jednodnevnih edukacija za policijske službenike tijekom ožujka 2013. godine u Zagrebu. Cilj je bio djelovati na smanjenju diskriminacije i zločina iz mržnje prema LGBT osobama te izgradnji međusobnog povjerenja i suradnje nevladinih organizacija, LGBT žrtava i policije. Teme edukacija obuhvaćale su LGBT terminologiju, zločin iz mržnje i postupanje sa žrtvama zločina iz mržnje prema LGBT osobama, ali i prikaz konkretnih primjera iz prakse – zločina iz mržnje na ulicama grada Zagreba te značaj suradnje policijskih službenika s organizacijama civilnog društva i LGBT udrugama. Na seminarima je sudjelovalo ukupno 99 policijskih službenika: iz temeljnih i mješovitih policijskih postaja Policijske uprave zagrebačke i Ravnateljstva policije. I predavači i policijski službenici, polaznici edukacije, ocijenili su je uspješnom i korisnom. S ciljem senzibiliziranja policijskih službenika, svim operativnim ustrojstvenim jedinicama Policijske uprave zagrebačke dostavljen je na korištenje „Priručnik o suzbijanju nasilja protiv LGBT osoba za policijske djelatnike/ice“ u elektronskom obliku.

Izuzetno uspješna i dobro osmišljena suradnja policije i LGBT udruga ostvarena je kroz projekt „Prevenција i suzbijanje zločina iz mržnje prema LGBT osobama“ koji se provodio tijekom 2013. godine kroz partnerstvo između organizacija civilnog društva: Lezbijske grupe Kontra i Centra za prava seksualnih i rodniх manjina – Iskorak te Ravnateljstva policije i naročito Policijske akademije, uz potporu i financijsku podršku Veleposlanstva Kraljevine Nizozemske u RH. Glavni cilj projekta bio je potaknuti implementaciju međunarodnih i nacionalnih propisa i politika koje se tiču suzbijanja i prevencije zločina iz mržnje prema LGBT osobama. Specifični ciljevi projekta bili su:

- Jačanje kapaciteta policijskih službenika koji se bave slučajevima zločina iz mržnje prema LGBT osobama;
- Informiranje LGBT osoba o njihovim pravima i zakonskim mogućnostima koje ih štite od zločina iz mržnje te poticanje LGBT osoba na prijavljivanje zločina iz mržnje;
- Senzibiliziranje šire javnosti o zločinima iz mržnje prema LGBT osobama;

- Unaprijeđivanje postojećih mehanizama i politika za suzbijanje zločina iz mržnje u Hrvatskoj.

Izravni korisnici ovog projekta bili su pripadnici LGBT zajednice odnosno seksualne i rodne manjine kao i nadležne institucije (Vlada, MUP, Ured za ljudska prava, državno odvjetništvo). Opća populacija također je bila obuhvaćena ovim projektom a bila je kreirana i javna kampanja na način da se stvori pozitivna atmosfera prema poštivanju prava LGBT osoba. Projekt se provodio tijekom jedne godine a provedene aktivnost obuhvaćale su:

1. Edukaciju u Policijskoj akademiji

Počevši od akademske godine 2012./2013. određeni sadržaji ugrađeni su u kurikulum stručnog preddiplomskog studija kriminalistike koji se provodi na Visokoj policijskoj školi:

- „Upoznavanje osnovnih pojmova vezanih za LGBT populaciju, suočavanje s predrasudama i stereotipima spram LGBT osoba i zločini iz mržnje nad LGBT osobama" u okviru predmeta Osnove kaznenog materijalnog prava
- „Psihološke značajke afirmativnog rada s LGBT osobama - žrtvama zločina iz mržnje" u okviru predmeta Policijska psihologija
- „Postupanje prema žrtvama zločina iz mržnje motiviranih spolnom orijentacijom ili rodnom identitetom" u okviru predmeta Psihologija agresivnosti. U navedenom su se koristile metode interaktivnih radionica i predavanja, a predavači su bili predstavnici LGBT udruga i njihovi stručni suradnici: odvjetnici i psiholozi. Izrađena je i brošura za studente Policijske akademije.

2. Javnu kampanju

Sačinjen je zajednički letak s ciljem senzibiliziranja javnosti o zločinima iz mržnje prema LGBT osobama (s logom LGBT udruga, MUP-a i Kraljevine Nizozemske) te poticanja i ohrabrivanja LGBT osoba na prijavljivanje zločina iz mržnje. Letak je korišten u okviru javne kampanje koju su proveli Iskorak i Kontra u Zagrebu, Splitu, Osijeku i Puli.

Održana je konferencija za medije 16. travnja 2013. godine u novootvorenim prostorijama LGBT Centra u Zagrebu, na kojoj su sudjelovali ministar unutarnjih poslova, nizozemska veleposlanica u RH te aktivisti udruga Iskorak i Kontra. Na konferenciji je predstavljena javna kampanja i problematika kojom se bave LGBT aktivisti, a ministar unutarnjih poslova pozvao je LGBT osobe da prijavljuju zločine počinjene iz mržnje. Izrađeni su City lights i poster koji su sadržavali slogan usmjeren na suzbijanje homobofnih i transfobnih zločina iz mržnje, kontakt podatke Pravnog tima Iskoraka i Kontre (za direktnu pravnu pomoć LGBT osobama) te kontakt podatke policije. Letci su sadržavali primjere zločina iz mržnje, upute u slučajevima nasilja, kontakt podatke Pravnog tima Iskoraka i Kontre, policije i hitne pomoći. Vizualni identitet i sadržaj kampanje bio je odlučan u suradnji s predstavnicima Ministarstva unutarnjih poslova. Tijekom travnja održane su javne akcije na glavnim gradskim trgovima u Zagrebu, Splitu, Rijeci i Osijeku. LGBT aktivisti su tom prilikom dijelili letke koji su prethodno tiskani u sklopu ove kampanje. Letci su se distribuirali i po policijskim postajama.

3. Preporuke državnim institucijama vezano za suzbijanje zločina iz mržnje

Izrađene su i poslane prema nadležnim institucijama preporuke za unaprjeđenje implementacije nacionalnih i međunarodnih propisa koji se bave zločinima iz mržnje. Preporuke su se referirale na Preporuke Vijeća Europe o suzbijanju diskriminacije na temelju seksualne orijentacije i rodnog identiteta te na nacionalno zakonodavstvo. Zahtijevalo se uključivanje LGBT organizacija civilnog društva u Radnu skupinu za praćenje zločina iz mržnje.

4. Radionice za LGBT zajednicu

Na održanim radionicama informirane su LGBT osobe o zločinima iz mržnje, sustavu pružanja pravne pomoći, njihovim pravima te načinima kako da se ponašaju u slučaju da budu žrtve nasilja ili diskriminacije.

5. Pružanje direktne pravne pomoći, podrške i informacija žrtvama homofobičnih i transfobičnih zločina iz mržnje.

Pravno savjetovanje bilo je omogućeno putem telefonske linije Pravnog tima Iskoraka i Kontre te osobno. Predviđena je i mogućnost angažiranja odvjetnika za rad na konkretnim slučajevima te

praćenje sudskih postupaka koji se tiču zločina iz mržnje. Svi slučajevi zločina iz mržnje su dokumentirani i uvršteni u godišnje izvješće o stanju ljudskih prava LGBT osoba u Hrvatskoj.

Provedene aktivnosti sasvim sigurno su pridonijele povećanju kapaciteta nadležnih institucija za suzbijanje homofobičnih i transfobičnih zločina iz mržnje, boljoj suradnji između nadležnih državnih institucija i LGBT organizacija civilnog društva, ohrabrenju LGBT osoba da prijavljuju zločine iz mržnje te unaprjeđenju prevencije i suzbijanja zločina iz mržnje u društvu općenito.

Također, Policijska akademija i Ministarstvo unutarnjih poslova u više navrata bili su organizatori i domaćini studijskih posjeta na temu zločina iz mržnje. U suradnji s Lezbijskom udrugom Kontra, Policijska akademija ugostila je delegaciju albanske LGBT organizacije u svibnju 2014. godine kako bi predstavila što sve MUP RH poduzima na području edukacije policijskih službenika vezano za suzbijanje zločina iz mržnje. Na zamolbu ukrajinskog Ureda Međunarodne organizacije za migracije (International Organization for Migration - IOM) Policijska akademija organizirala je studijski posjet delegacije Ministarstva unutarnjih poslova Ukrajine u travnju 2015. godine, vezano za problematiku suzbijanja zločina iz mržnje. U delegaciji su bili predstavnici znanstvenih i obrazovnih policijskih institucija i Uprave za ljudske potencijale Ministarstva unutarnjih poslova. Cilj posjeta bio je upoznavanje s programom edukacije policijskih službenika u suzbijanju zločina iz mržnje, načinom prikupljanja podataka, suradnjom s civilnim društvom, zakonodavnim okvirom i aktivnostima Radne skupine za praćenje zločina iz mržnje. U lipnju iste godine, Policijsku akademiju posjetila je i delegacija Makedonije u organizaciji Misije OEES-a također sa svrhom upoznavanja s programom edukacije policijskih službenika u suzbijanju zločina iz mržnje, načinom prikupljanja podataka, suradnjom s civilnim društvom, zakonodavnim okvirom i aktivnostima Radne skupine za praćenje zločina iz mržnje.

Važno je napomenuti da su policijski službenik Službe terorizma Uprave kriminalističke policije i policijska službenica Policijske akademije od samog osnutka članovi Radne skupine za praćenje zločina iz mržnje, te i na taj način pridonose praćenju zločina iz mržnje i unaprjeđenju suradnje između nadležnih tijela i organizacija civilnog društva. Predstavnica Policijske akademije od lipnja 2014. godine članica je Working Party on Hate Crime - Radne skupine za praćenje zločina iz mržnje na EU razini koju je uspostavila FRA agencija kao pomoć državama članicama EU.

Policijski službenici Policijske akademije kontinuirano sudjeluju u aktivnostima OESS-a vezano za suzbijanje zločina iz mržnje, posebice u okviru TAHCLE treninga za trenere, kao na konferenciji u Kijevu, Ukrajina, u prosincu 2015. godine, gdje je glavna temu bila izgradnja partnerstva između službi sigurnosti i manjinskih zajednica. Hrvatska se često ističe kao primjer dobre prakse kad je riječ o borbi protiv zločina iz mržnje, o čemu je govorila i predstavnica Policijske akademije na Međunarodnoj konferenciji „Effective Approaches in Addressing Hate Crimes and Hate Speech” (Učinkoviti pristupi u adresiranju zločina iz mržnje i govora mržnje) održanoj u listopadu 2015. godine u Rigi, Latvija, u organizaciji latvijskog Centra za ljudska prava.

PRIMJER DOBRE PRAKSE: ITALIJA³

The Observatory for the Security against Discriminatory Acts – OSCAD osnovan je dekretom šefa policije i glavnog ravnatelja javne sigurnosti 2. rujna 2010. godine u svrhu podrške pripadnicima manjinskih skupina kako bi mogli ostvariti svoje pravo na jednakost pred zakonom i zaštitu protiv diskriminacije i zločina iz mržnje.

OSCAD je uspostavljen unutar Odjela javne sigurnosti u Središnjoj Upravi za kriminalističku policiju a na čelu mu je zamjenik glavnog ravnatelja za javnu sigurnost i glavni ravnatelj kriminalističke policije. Sastavljen je od visoko rangiranih predstavnika nacionalne policije i karabinjera. OSCAD naročito:

- Ostvaruje vezu s udruženjima koja zagovaraju interese žrtava različitih oblika diskriminacije kao i s drugima javnim i privatnim institucijama koje su posvećene borbi protiv diskriminatorne prakse. Naročito je bliska suradnja s talijanskim tijelom za ravnopravnost – UNAR – Ufficio Nazionale Antidiscriminazioni Razziali (Nacionalni Ured za suzbijanje rasne diskriminacije) koji djeluje unutar Odjela za jednake mogućnosti u okviru Predsjedništva Vijeća ministara.

3 Seminar on Police Training relating to LGBT issues, 2012. Budva

- Zaprima izvješća institucija, relevantnih udruženja i građana o diskriminaciji i zločinima iz mržnje kako bi učinkovito nadzirao diskriminatorne prakse temeljene na spolu, rasi ili etničkoj pripadnosti, nacionalnosti, vjerskom uvjerenju, seksualnoj orijentaciji, rodnom identitetu i invalidnosti, putem elektronske pošte na slijedećoj adresi: oscad@dcpc.interno.it.
- Inicira ciljane intervencije od strane nacionalne policije i karabinjera na terenu temeljem zaprimljenih izvješća.
- Monitorira napredak povodom žalbi na diskriminatorna postupanja/zločine iz mržnje podnesenih direktno policijskim snagama.
- Predlaže adekvatne preventivne i represivne mjere.
- Organizira obuku za policijske službenike.

Prijavljivanje diskriminatornih ponašanja OSCAD-u ne zamjenjuje podnošenje prijava policiji ili pozivanja na žurne brojeve 112 (karabinjerima), odnosno na broj 113 (nacionalnoj policiji) kako bi se zatražila intervencija snaga reda. Trening predstavlja prioritet, temeljen na uvjerenju da je dublje poznavanje kompleksnog, višeslojnog svijeta diskriminacije nezamjenjiv preduvjet za podizanje svijesti među policijskim službenicima u njihovoj potrebi da ojačaju prevenciju i borbu protiv svih oblika diskriminacije a posebice zločina iz mržnje.

Poslije prvog pilot seminara posvećenog suzbijanju diskriminacije održanom u 2012. godini u suradnji s UNAR-ovim stručnjacima i službenicima, učinjen je značajan napredak. U 2013. godini, OSCAD je organizirao poludnevne seminare na temu suzbijanja diskriminacije u nacionalnim policijskim akademijama za 2800 kadeta. Predstavljene su teme vezano za antidiskriminacijsko zakonodavstvo, definicije i praktične primjere stereotipa, predrasuda.

U 2014. napravljen je značajan napredak kroz suradnju s organizacijama Amnesty International-Italy i „Rete Lanford“ (Udruženje odvjetnika visoko specijaliziranih za prava LGBT osoba), koje su također bile direktno uključene u provođenje edukacije. U namjeri da se poveća učinkovitost treninga i interakcija između trenera i sudionika (kadeta), oni su podijeljeni u male

skupine. Seminar je strukturiran na način da je fokus bio na specifičnim temama predstavljenim od strane iskusnih trenera, a posebice na zločinima iz mržnje i pravnim instrumentima za borbu protiv zločina iz mržnje, različitostima u talijanskoj populaciji, stereotipima, predrasudama i definiciji diskriminacije, rasnom/etničkom profiliranju; LGBT terminologiji i zakonodavstvu, radu s ranjivim skupinama/žrtvama te najboljoj praksi i analizi slučajeva. U okviru Nacionalne LGBT Strategije, u suradnji s UNAR-om i LGBT servisom općine Turin, OSCAD je organizirao dva seminara kroz „training trenera“ na temu prevencije/borbe protiv LGBT diskriminacije i zločina iz mržnje za oko 60 viših policijskih službenika i karabinjera (odabranih u akademijama i operativnim jedinicama iz svih talijanskih regija). Po istom modelu, provedeno je osam poludnevnih obuka na regionalnoj razini u Milanu, Rimu, Napulju i Palermu za 240 sudionika koncem iste godine.

OSCAD je u svibnju 2013. godine potpisao Memorandum o razumijevanju s ODIHR-om vezano za implementaciju programa TAHCLE kako bi proveo edukaciju o razumijevanju, prepoznavanju i istraživanju zločina iz mržnje te podigao svijest o potrebi izgradnje povjerenja i suradnje s organizacijama civilnog društva. Provedene su zajedničke obuke za nacionalnu policiju i karabinjere.

PRIMJER DOBRE PRAKSE: KANADA

U Kanadi djeluje Egale Human Rights Trust, osnovan 1995. godine, kao jedina nacionalna dobrotvorna organizacija koja promovira LGBT ljudska prava kroz istraživanje, obrazovanje i angažman u zajednici. Egale ima viziju Kanade a naposljetku i ostatka svijeta bez homofobije, bifobije, transfobije i svih ostalih oblika ugnjetavanja, kako bi svaka osoba mogla postići svoj puni potencijal, slobodna od mržnje i predrasuda. Egale nastoji izbalansirati akademsko i iskustveno učenje, primijeniti praktičan pristup usmjeren ka zajednici u provođenju istraživanja, razvijati i preispitivati politike, sredstva i kurikulume te pružati usluge klijentima: zajednici, organizacijama i pojedincima.

Jedan od uspješnih programa u kojem je Egale sudjelovao bio je Report Homophobic Violence, Period – RHVP (Prijavite homofobično nasilje, Točka), koji je započeo kampanjom za podizanje svijesti i edukacijom u rujnu 2007. godine (Kennedy, 2012). Okidač je bila zabrinutost

zbog porasta homofobičnog i transfobičnog bulinga, zlostavljanja i nasilja u kanadskim školama. Prema podacima kanadskog Juristata (Statistics Canada, 2012), 65% zločina iz mržnje kod kojih je motiv bila seksualna orijentacija bili su nasilni, dok je najčešća dob počinitelja iznosila je 16 godina a za žrtve 22 godine. Kada je riječ o mjestu na kojem se čine zločini iz mržnje, obrazovne ustanove izbile su na drugo mjesto po učestalosti u Kanadi.

RHVP program započeo je na inicijativu LGBT Savjetodavnog odbora zajednice gradske policije Toronta kroz partnerstvo s dvadeset i jednom različitom agencijom, pružateljima javnih usluga i organizacijama u zajednici. Danas RHVP program povezuje preko sedamdeset partnerskih organizacija zajednice diljem Kanade a Egale služi kao nacionalni i međunarodni partner u diseminaciji, provođenju treninga i izradi materijala. Program okuplja žrtve zločina iz mržnje, policijske službenike i širu zajednicu s ciljem unaprjeđenja kvalitete života žrtava zločina iz mržnje, smanjenja viktimizacije zasnovane na mržnji za čitavu zajednicu i izgradnji sigurnijeg okruženja u kojem će žrtve zločina iz mržnje imati povjerenja u policiju i njezino nastojanje da postupi prema njima s dužnim poštovanjem i razumijevanjem.

Komponente programa obuhvaćaju:

- trening policije o ključnim pojmovima, zločinima iz mržnje i zakonodavstvu, obavljanju policijskog posla u trans zajednici, pojavi samoubojstava među mladom LGBT populacijom, homofobiji u školama i RHVP resursima
- informativne sesije za zajednicu o upravljanju očekivanjima i istim temama kao i za policiju
- kampanju za podizanje svijesti o ovoj tematici
- alate za prijavljivanje
- obuku trenera.

Za potrebe programa napravljene su brošure i priručnici za prevenciju samoubojstava kod mlade LGBT populacije, o obavljanju policijskog posla u trans zajednici i o podizanju svijesti i prevenciji zločina iz mržnje. Izrađen je poster dostupan i online s kontakt brojevima telefona za pomoć

i prijavu. Sačinjen je obrazac – kartica za prijavu za sve koji se mogu naći u situaciji da postanu žrtva ili svjedok zločina iz mržnje, koji je također dostupan online. On sadržava rubrike u koje se mogu unijeti podaci o datumu, vremenu i mjestu događaja, boji i vrsti automobila, registarskim oznakama, osobnom opisu osumnjičenika, detaljima napada (homofobni jezik i drugi dokazi o motivu mržnje), ime i kontakt podaci svjedoka, ime policijskog službenika, broj službene značke i odjel u kojem radi te broj predmeta.

Sačinjene su smjernice za policiju o tehnici provođenja pretrage transrodnih pritvorenika. Određena su 72 policijska službenika za pomoć u srednjim školama u Torontu tzv. „School Resources Officers – SRO” koji rade u suradnji s učenicima, nastavnicima, školskim osobljem, školskim odborom, roditeljima i zajednicom kako bi se uspostavilo i održalo zdravo i sigurno školsko okruženje. Oni aktivno sudjeluju u prevenciji, identificiranju sigurnosnih pitanja u školi, kreiranju i implementaciji sigurnosnih programa kako bi ohrabрили i podržali sigurnu i angažiranu školsku zajednicu. Dodatnih 20 policijskih službenika za vezu dodijeljeno je osnovnim školama u Torontu.

PRIMJER DOBRE PRAKSE: POLJSKA

U sastavu Ministarstva unutarnjih poslova Poljske djeluje Tim za zaštitu ljudskih prava. Osnovan je u prosincu 2011. godine u okviru Odjela za kontrolu, pritužbe i peticije nastavno na proširenje opsega zadaća Skupine za praćenje rasizma i ksenofobije koja je djelovala od 2004. godine. Tim za zaštitu ljudskih prava djeluje kao nacionalna kontakt točka za zločine iz mržnje prema ODIHR-u i OEES-u. Njegove zadaće i odgovornosti su:

- praćenje slučajeva povezanih sa zločinima iz mržnje i incidenata motiviranih mržnjom kako bi se prevenirali takvi događaji,
- provođenje edukacije – uglavnom kroz praćenje i koordinaciju treninga o ljudskim pravima iz djelokruga unutarnjih poslova,
- suradnja s nacionalnim i međunarodnim organizacijama u području zaštite, prevencije i borbe protiv zločina iz mržnje,

- priprema izvješća o provedbi međunarodnih konvencija s područja zaštite ljudskih prava u Poljskoj,
- aktivnosti na osiguranju odgovarajućeg stupnja zaštite ljudskih prava tijekom provođenja zadaća tijela subordiniranih ili pod nadzorom ministra unutarnjih poslova (posebno policije i granične službe).

Ove zadaće provode se u bliskoj suradnji s organizacijama civilnog društva koje su aktivne na području zaštite ljudskih prava. Ta suradnja između ostalog, uključuje razmjenu informacija o slučajevima zločina iz mržnje i sastanke s ciljem rješavanja problema koji se pojavljuju prilikom prijavljivanja zločina iz mržnje. U 2015. godini osnovana je i Radna skupina za borbu protiv zločina iz mržnje koju čine predstavnici Ministarstva unutarnjih poslova i nevladinih organizacija, uključujući i LGBT organizacije, a svrha je da se olakša komunikacija između Ministarstva i manjinskih skupina pružajući informacije o problemima i potrebama pojedine skupine kao i njihovim mogućim rješenjima.

U Poljskoj je 2009. godine implementiran OEES-ov Program izobrazbe policijskih službenika za suzbijanje zločina iz mržnje slično kao i u drugim državama OEES-a, kroz trening trenera, s tim da su obvezne edukacije provedene za policijske službenike u čitavoj državi. Njima su prvenstveno bili obuhvaćeni policijski službenici koji jesu ili bi mogli biti neposredno involvirani u slučajeve zločina iz mržnje. I ovdje je naglasak bio na razumijevanju i prepoznavanju kaznenih djela počinjenih iz mržnje a posebno se radilo na stavovima i predrasudama policijskih službenika kroz suradnju s nevladinim organizacijama i manjinskim skupinama.

Dobra suradnja između Tima za zaštitu ljudskih prava i organizacija civilnog društva ostvarena je kroz nekoliko kampanja kao što je „Racism. Say it to fight it campaign“ (Rasizam. Reci i bori se kampanja) koja se provodila u okviru projekta „Imigranti protiv zločina iz mržnje“, od 1. ožujka do 30. lipnja 2014. godine. Kampanja je nastala kao odgovor na sve veći broj stranaca koji su dolazili u Poljsku i koji su mogli postati žrtve zločina iz mržnje. Ciljane skupine bili su migranti, manjine i čitavo društvo. Poduzete aktivnosti imale su za cilj informiranje stranaca o tome što su to zločini iz mržnje i kako su uređeni poljskim zakonodavstvom, koje korake žrtva takvih kaznenih djela može poduzeti i kome se može obratiti za pomoć, što može očekivati od nadležnih tijela te koje su

kompetencije tih tijela i kako je uređeno postupanje policije i drugih nadležnih tijela. Također, cilj je bio ohrabriti žrtve zločina iz mržnje na prijavljivanje. U sklopu kampanje uređena je web stranica: www.reportracism.pl s relevantnim informacijama na deset jezika: engleskom, poljskom, ruskom, ukrajinskom, francuskom, vijetnamskom, kineskom, turskom, armenskom i arapskom. Tiskani su plakati, poster i leci koji su se distribuirali po policijskim postajama, nadležnim institucijama, sveučilištima a napravljen je i tv spot. Oni su sadržavali informacije o tome kome prijaviti zločin iz mržnje, koje institucije mogu pomoći, s brojevima telefona i drugim podacima za kontakt.

Kao nastavak započetog projekta, u studenom 2014. godine započela je i kampanja pod nazivom „Kako demontirati bombu mržnje?“. Namjera je bila ukloniti barijere kod prijavljivanja zločina iz mržnje te ponuditi moguća rješenja.

PRIMJER DOBRE PRAKSE: ŠVEDSKA

Primjer dobre suradnje između policije i LGBT organizacija svakako je Švedska. U Švedskoj djeluje RFSL (Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter – Švedski savez za LGBT prava) koji je krovna organizacija koja se bori za prava LGBT osoba. Osnovan 1950. godine, RFSL broji otprilike 4000 članova (Poláček i Le Déroff, 2010, 38). RFSL radi na unaprjeđenju kvalitete života LGBT osoba kroz političko lobiranje, širenje informacija i organizaciju društvenih i podupirućih aktivnosti. Savez djeluje kroz savjetodavne centre u većim švedskim gradovima prvenstveno namijenjenim pojedincima koji žele razgovarati o svojem izlasku u javnost („coming out“), HIV/AIDS i drugim zdravstvenim pitanjima, kao i onima kojima je potrebna pomoć u kontaktima s vlastima i zdravstvenim institucijama, ili onima koji traže pravnu pomoć. Savez održava i web stranicu s općim i specifičnim informacijama glede LGBT zdravstvenih pitanja te onu namijenjenu žrtvama kaznenih djela s linijom za podršku žrtvama uznemiravanja, prijetnji, zločina iz mržnje ili obiteljskog nasilja. Kada je u pitanju prijavljivanje, RFSL ima dugogodišnje iskustvo suradnje s policijom. Žrtve kaznenog djela mogu kontaktirati liniju za podršku telefonom ili elektroničkom poštom. RFSL također zaprima direktne preporuke od policije. Nakon uspostave kontakta s RFSL-om, dogovara se sastanak sa žrtvom. Oko 50% ljudi koji kontaktiraju liniju za podršku su s područja

Štokholma a ostatak je s teritorija čitave Švedske. Sastanak sa žrtvom održava se ili u prostorijama RFSL-a u Štokholmu, ili pak osoblje RFSL-a posjećuje žrtve u njihovom domu. Za RFSL rade i educirani terapeuti za traume koji vode računa o težim slučajevima, uglavnom zločinima iz mržnje te kaznenim djelima počinjenim zbog časti. Veliki dio aktivnosti otpada na učenje i trening, predavanja, pomoć istraživačima i odnose s medijima, a 2009. uspostavljeno je i sklonište za žrtve. Nakon zakonodavnih promjena, nekoliko važnih istraživanja o LGBT-fobičnom zločinu iz mržnje i lobiranja od strane RFSL-a, štokholmska okružna policija uspostavila je stalnu Jedinicu za zločine iz mržnje u svibnju 2007. Jedinica se sastoji od šest policijskih službenika: policijskog savjetnika – vođe tima, voditelja istražitelja i četiri istražitelja. Glavne odgovornosti Jedinice za zločine iz mržnje su metode za podršku, razvoj i edukaciju štokholmske okružne policije. Oni istražuju zločine iz mržnje na području grada Štokholma i upućuju žrtve LGBT-fobičnog zločina iz mržnje RFSL-u na tjednoj osnovi. U isto vrijeme, RFSL-ovo osoblje telefona za podršku prisutno je u policijskoj postaji svakog utorka poslijepodne i uvečer i nudi savjetovanje žrtvama prije i poslije susreta s policijom, što također pomaže povećanju broja prijavljenih LGBT-fobičnih slučajeva zločina iz mržnje. U nekim slučajevima, RFSL prati žrtve za vrijeme razgovora s policijom. RFSL također pruža podršku žrtvama za vrijeme suđenja i surađuje s tužiteljima, pravnim savjetnicima i policijom (Polaček i Le Déroff, 2010, 39).

ZAKLJUČAK

Jedan od najvažnijih aspekata u suzbijanju i prevenciji diskriminacije na osnovi seksualne orijentacije i rodnog identiteta je edukacija opće populacije o ravnopravnosti svih osoba pa tako i LGBT osoba. Pojavljivanje LGBT aktivista u javnosti, javne rasprave na temu zločina iz mržnje prema LGBT osobama u kontekstu zaštite ljudskih prava mogu doprinijeti u kreiranju pozitivnije atmosfere opće populacije prema LGBT osobama. Rezultati provedenih istraživanja na nivou Europske unije pokazuju da LGBT osobe u današnjem društvu pate od nemogućnosti da budu ono što jesu u obitelji, na profesionalnom planu i u svakodnevnom životu. Sve ovo praćeno je strahom što u konačnici rezultira malim brojem prijavljivanja incidenata i kaznenih djela potaknutih mržnjom. Tome nažalost pridonose i istupi osoba na političkoj sceni koji vrlo često sadržavaju uvredljiv govor kojim se šalju negativne poruke pa se tako zaboravlja da se pluralističko i inkluzivno društvo temelji na načelu jednakosti sadržanom u Povelji o temeljnim pravima Europske unije.

Osobito je važna međuagencijska i međuinstitucionalna suradnja svih dionika uključenih u suzbijanje diskriminacije, jer samo se zajedničkim djelovanjem mogu prenijeti jasne poruke i ukloniti eventualne barijere. Pri tome je nužno omogućiti dijalog svih ključnih partnera. Ministarstvo unutarnjih poslova RH odavno je prepoznalo važnost takvog pristupa i kroz svoje aktivnosti nastoji svakodnevno surađivati s organizacijama koje promiču i štite prava LGBT zajednice. Da bi policija bila profesionalna i u potpunosti predstavljala servis građana, ona mora uvažavati prava i slobode svakog građanina, pravo na različitost i dostojanstvo te biti odlučna u namjeri da osudi svaki oblik nasilja i diskriminacije.

Rezultati provedenog istraživanja (navedeni u Uvodu) ukazali su na potrebu za daljnjim radom na razumijevanju i prihvaćanju različitosti u srednjoškolskim programima zdravstvenih i policijskog zanimanja, jer je to jedno od osnovnih načela etike i kvalitete njihova budućeg rada. Jedan od prijedloga bio je daljnji sustavni rad na području prihvaćanja različitosti u obliku predavanja i radionica za učenike, ali i djelatnike ustanova koji svoje stavove mogu na izravan ili neizravan način prenositi učenicima. Prethodni kontakt s istospolno orijentiranim osobama pokazao se kao značajan prediktor pozitivnijeg stava, što bi moglo biti iskorišteno prilikom dodatnih edukacija

zaposlenika u zdravstvenom i policijskom sektoru. Zaposlenici bi mogli surađivati s osobama istospolne orijentacije u osmišljavanju i provedbi programa prevencije predrasuda za kolege i učenike, čime bi se ostvario kvalitetan međusobni kontakt sa zajedničkim ciljem. Kroz rezultate se potvrdilo da policija već provodi sve navedeno i da je MUP odlučan u namjeri da nastavi s provođenjem opisanih aktivnosti.

Europska unija potiče svoje države članice na razvoj akcijskih planova koji promiču poštivanje LGBT osoba i zaštitu njihovih temeljnih prava. Pri tome posebnu pažnju treba posvetiti izazovima s kojima se susreću transrodne osobe i mlade LGBT osobe. Europska komisija je u prosincu 2015. objavila radni dokument pod nazivom Strateški angažman za ravnopravnost spolova 2016. - 2019. koji predstavlja strategiju za iduće razdoblje u području ravnopravnosti spolova, a predstavila je i Listu aktivnosti potrebnih za unaprjeđenje ravnopravnosti LGBT osoba. Hoće li u konačnici Europska komisija usvojiti Strategiju za ravnopravnost spolova za razdoblje 2016. – 2019. u obliku komunikacije i tako poslati političku poruku o važnosti teme, ostaje za vidjeti.

LITERATURA

- FRA. (2014): EU LGBT survey, European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey, Main results. Luxemburg
- Gerstenfeld, P. (2013): Hate crimes, Causes, Controls, and Controversies. Sage Publications. United States of America
- Hate Crime Data-Collection and Monitoring Mechanisms, A Practical Guide. (2014): OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR).Warsaw
- Kennedy, H. (2012): Conference on Police Training relating to LGBT Issues. Budva
- Kozjak Mikić, Z. i Petković, D.(2015): Stavovi prema osobama istospolne seksualne orijentacije u sektoru zdravstva i policije: Ljetopis socijalnog rada. 22 (3) 437-465.
- Peruzzi, N. (2015): Zločini iz mržnje prema LGBT osobama: zakon za primjer, provedba u praksi daleko od toga. Preuzeto 20.11.2015. s <http://www.crol.hr/index.php/politika-aktivizam/7158-zlocini-iz-mrznje-prema-lgbt-osobama-zakoni-za-primjer-provedba-u-praksi-daleko-od-toga>
- Poláček, R. i Le Déroff, J. (2010): Joining forces to combat homophobic and transphobic hate crime. Cooperation between police forces and LGBT organizations in Europe. The European Region of the International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans & Intersex Association (ILGA), Brussels. 38-39.
- Popov, M., Jurčić, M., Bandalo, A., Labavić, N. (2011): Priručnik o suzbijanju nasilja protiv LGBT osoba za policijske djelatnike/ice
- Protokol o postupanju u slučaju zločina iz mržnje. (2011.) usvojen na 119. sjednici Vlade RH
- Statistics Canada. (2012): Catalogue no. 85-002-X. ISSN 1209-6393 Preuzeto 2.10.2015. s <http://www.statcan.gc.ca/pub/85-002-x/2012001/article/11635-eng.pdf>

Activities of the Ministry of Interior of the Republic of Croatia in suppression of discrimination of the LGBT people

Abstract

The promotion and protection of human rights is embedded throughout the curriculum of the Police Academy and it is found on all the levels of police training and education: the basic police training, specialization, professional development and training of police officers and the higher education. As a member state of the Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), the Republic of Croatia expressed readiness in 2005 to boost their efforts for providing training for civil servants, particularly for police officers, in the field of identification, detection and response to hate crimes.

In October 2005, this initiative was finally formalized by signing the Memorandum of Understanding between the Ministry of the Interior of the Republic of Croatia and the Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR). The Croatian police thus became the first institution that recognized the importance of education in that particular field, and since then there have been positive developments substantiated by several study visits to the Police Academy and the Ministry of the Interior relating to hate crimes suppression and cooperation with civil society organizations. It is often shown as an example of good practice.

The purpose of this paper is to display activities which are continuously and methodically carried out by the Mol in the field of combating discrimination against LGBT people as well as raising awareness about that problem in all segments of society, independently and in cooperation with other government bodies and NGOs.

Keywords: LGBT people, hate crime, police, discrimination, prejudice